บริบททางสังคมวัฒนธรรมของภาพชุนกะ

ชัยยศ อิษฎ์วรพันธุ์
ภาควิชาทฤษฎีศิลป์ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์

คำสำคัญ เอโดะ, ชุนกะ, อุคิโยะเอะ, ศิลปะอีโรติค

บทคัดย่อ

ภาพอีโรติกเป็นสิ่งที่มีอยู่แทบจะทุกสังคมเนื่องจากเรื่องเพศเป็นพื้นฐานความต้องการตามธรรมชาติของมนุษย์ สังคมและวัฒนธรรมสร้างข้อกำหนดบางอย่างขึ้นทำให้แต่ละสังคมสามารถ "แสดงออก" เรื่องนี้ได้มากน้อยแตกต่างกัน สังคมเอโดะมีลักษณะเฉพาะในแง่สภาพแวดล้อมของเมือง ประชากร และการบริโภคที่ทำให้ภาพชุนกะมีบุคลิกเฉพาะตัวโดดเด่นในโลกศิลปะ บทความนี้จะสำรวจประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว

JRNL vol2(2).indd 95 2015/05/11 20:32

บทนำ พื้นหลังทางสังคมวัฒนธรรมของเอโดะ

หลังจากยุคสมัยแห่งสงครามอันวุ่นวายทั่วประเทศญี่ปุ่นได้จบลง โตคุกะวะ อิเอะยะสุ (Tokugawa Ieyasu ค.ศ.1543-1616) ได้ก่อตั้งศูนย์กลางการปกครองที่เมืองเอโดะที่มีอายุยืนยาวตั้งแต่ ค.ศ. 1603-1868 จากบทเรียนที่ได้รับมาทำให้โชกุนอิเอะยะสุเข้าใจดีว่าการปล่อยให้บรรดาเมือง (ภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า ฮัน) และเจ้าเมือง (ไดเมียว) ทั้งหลายมีโอกาสปกครองตนเองอย่างค่อนข้างอิสระแบบสมัยก่อนจะทำให้ไดเมียวเหล่านี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่อยู่ห่างไกลหูตาสามารถสะสมกำลังทรัพย์และอาวุธจนสามารถก่อการกบฏได้ ดังนั้นรัฐบาลกลางที่เอโดะจึงออกกฎที่เรียกว่า สันคินโคไท (Sankin-kōtai 参勤交代) ซึ่งเริ่มใช้ตั้งแต่ปีค.ศ. 1634 ตามกฎนี้ไดเมียวจะต้องมาประจำการอยู่ที่เอโดะปีเว้นปี โดยครอบครัวจะต้องอยู่ที่เอโดะตลอดเวลาในฐานะตัวประกัน

ประเทศญี่ปุ่นช่วงนั้นมีฮันอยู่ประมาณ 260 ฮัน (ขึ้นลงตามช่วงเวลาจากการผนวกกันระหว่างฮันบ้าง ถูกยกเลิกฮันบ้าง ฯลฯ) การต้องมีชีวิตแบบชนชั้นสูงทั้งที่ฮันตัวเองและที่เอโดะทำให้บรรดาไดเมียวต้องใช้จ่ายจำนวนมาก หมดกำลังที่จะสะสมทรัพยากรต่างๆ และผลิตอาวุธ (และส่งผลให้ไดเมียวและบรรดาซามูไรในปกครองต้องค่อยๆ กลายเป็นหนี้แก่พ่อค้าและมีความเปลี่ยนแปลงในแง่ชนชั้นตามมา) การเดินทางทั่วประเทศส่งผลให้ต้องมีการปรับปรุงถนนหนทาง กิจการค้าประเภทต่างๆระหว่างทางก็รุ่งเรืองขึ้นเช่นเดียวกันกับการผลิตสาขาต่างๆ เอโดะกลายเป็นเมืองขนาดใหญ่จากเหตุนี้เอง

มีการประมาณการว่าช่วงปีค.ศ. 1721 เอโดะมีประชากรราวหนึ่งล้านคน [1] นั่นทำให้เอโดะเป็นเมืองที่มีประชากรหนาแน่นที่สุดในโลกช่วงนั้น คนเหล่านี้ส่วนหนึ่งมาจากการที่ไดเมียวต้องนำซามูไรและคนทำงานของตนเองติดมาตั้งถิ่นฐานที่เอโดะด้วย อีกส่วนหนึ่งซึ่งน่าจะเป็นส่วนใหญ่เกิดจากการที่เอโดะมีงานเกิดขึ้นจำนวนมากทำให้ผู้คนอพยพมาจากทั่วประเทศเพื่อมาหางานทำที่เมืองนี้ เกิดวัฒนธรรมการบริโภครูปแบบต่างๆ เช่น ละครคาบูกิอันเป็นการแสดงที่เน้นเรื่องเล่าที่สนุกสนาน (เมื่อเทียบการแสดงละครแบบเก่าเช่นละครโนซึ่งเต็มไปด้วยรสนิยมที่แสดงออกด้วยสัญลักษณ์เหมาะสำหรับคนที่มีการศึกษาสูง) เกิดอาหารทานง่าย เช่น ซูชิ โซบะ แบบยืนทานตามถนนคล้ายกับแผงลอย มีการนำอาหารทะเล เช่น กุ้งปลามาเสียบไม้ชุบแป้งทอดที่กลายมาเป็นเท็มปุระในปัจจุบัน ฯลฯ เกิดการแต่งและตีพิมพ์นิยายที่มีฐานผู้อ่านจำนวนมาก ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะโดยตรงเกิดการผลิตภาพพิมพ์ซึ่งเป็นการขยายฐานผู้ชมงานศิลปะไปอย่างกว้างขวาง

JRNL vol2(2).indd 96 2015/05/11 20:32

ในจำนวนประชากรราวหนึ่งล้านคนนี้ กล่าวกันว่าราวร้อยละ 70-80 เป็นผู้ชาย (เพราะเป็นซามูไรและคนที่มาทำงานในเมือง) การผลิตสิ่งของต่างๆ จึงมีแนวโน้มเพื่อตอบสนองคนกลุ่มนี้เป็นหลัก เกิดการค้าบริการทางเพศและรัฐบาลกลางต้องจัดอาณาบริเวณให้เป็นหลักแหล่งโดยเฉพาะและทำให้เป็นกิจการโดยถูกกฎหมาย ย่านค้าบริการทางเพศที่สำคัญของเอโดะเรียกว่าย่านโยะชิวะระ ย่านนี้ก่อตั้งครั้งแรกตั้งแต่ค.ศ. 1618 และย้ายจากตำแหน่งเดิมบริเวณกลางเมืองไปยังทิศตะวันออกเฉียงเหนือเลยวัด Sensoji (หรือที่คนไทยชอบเรียกว่าวัดอะสะคุสะ) ขึ้นไปอีกในปีค.ศ. 1657 รวมทั้งทำให้ใหญ่และอลังการขึ้นมาก การเดินทางไปยังโยะชิวะระแห่งใหม่ต้องใช้เวลาราวสองชั่วโมง เนื่องจากต้องใช้ทั้งเรือและเดินเท้า ชนชั้นปกครองมองว่าเพื่อแยกการขายบริการทางเพศที่แม้จะจำเป็นออกจากโลกปกติของเอโดะ ลักษณะการบริโภคหลากหลายประการดังกล่าวทำให้เกิดคำที่เรียกวัฒนธรรมเอโดะว่าโลกที่ล่องลอย (Ukiyo) อันเป็นที่มาของชื่อเรียกภาพพิมพ์ที่ผลิตขึ้นในยุคนี้ว่า อุคิโยะเอะ (Ukiyo-e) (ภาพที่ 1)

วัฒนธรรมภาพพิมพ์กับหนังสือ

การพิมพ์จากแม่พิมพ์ไม้แกะเป็นเทคนิคที่ทำกันได้แต่โบราณ แต่ในสมัยก่อนส่วนใหญ่ใช้ในกิจการของวัดหรือการพิมพ์หนังสือที่เป็นทางการ การนำเทคนิคนี้มาสร้างภาพเพื่อการจำหน่ายในวงกว้างนั้นต้องอาศัยฐานผู้ซื้อจำนวนมาก การค้นพบเทคนิคการทำเคนโต (kentō) หรือการกำหนดจุดล็อคของเพลทไม้ทำให้สามารถพิมพ์ซ้อนกันหลายเพลทบนภาพเดียวอันนำมาซึ่งการพิมพ์สอดสี มากกว่าหนึ่งสีได้ ภาพพิมพ์อุคิโยะเอะมีหัวข้อที่หลากหลายเช่น ทิวทัศน์ ดาราคาบูกิ สาวสวย นักซูโม่ ไปจนกระทั่งโสเภณีชื่อดัง นอกจากนี้ยังนำมาตีพิมพ์หนังสือนิยายหรือหนังสือที่เล่าเรื่องราวต่างๆ ที่เรียกว่าอุคิโยะโซชิ (Ukiyozōshi) หรือนิยายแห่งโลกที่ล่องลอยที่มีชื่อเล่นว่าคิเบียวชิ (kibyōshi) แปลว่าหนังสือปกเหลืองเนื่องจากหนังสือเหล่านี้มักจะมีปกสีเหลือง (ภาพที่ 2)

ถ้าเราสามารถประเมินการบริโภคหนังสือเหล่านี้จากจำนวนสำนักพิมพ์ ช่วงศตวรรษที่ 18 เอโดะมีสำนักพิมพ์จัดพิมพ์หนังสือและสิ่งพิมพ์ต่างๆ จำนวน 493 สำนัก (ในขณะที่อีกสองเมืองใหญ่คือเกียวโตและโอซาก้ามี 536 และ 564 ตามลำดับ)[2] ตัวเลขนี้สะท้อนว่าแม้ประชากรจะน้อยกว่าเอโดะแต่จำนวนสำนักพิมพ์ที่มากกว่าแสดงให้เห็นว่าผู้อ่านหนังสือน่าจะเป็นคนทั่วประเทศญี่ปุ่นด้วย ไม่ใช่แต่เฉพาะภายในเมืองที่ตัวเองพิมพ์ ลักษณะนี้จะทำให้เข้าใจการบริโภคภาพชุนกะมากขึ้นว่ามีขอบข่ายกว้างขวางกว่าในเอโดะ เช่นในประเด็นที่ว่าโสเภณีชื่อ

JRNL vol2(2).indd 97 2015/05/11 20:32

ดังในย่านโยะชิวะระที่ได้รับการทำเป็นภาพอาจจะถูกซื้อและนำไปยังเมืองอื่นๆ ด้วย ในขณะที่การประมาณการของอัตราการรู้หนังสือในทศวรรษที่ 1870 นั้น ผู้ชายอยู่ที่ราวร้อยละ 40 ส่วนผู้หญิงอยู่ที่ราวร้อยละ 15 [3] เมื่อคำนวณร่วมกับจำนวนคน เราได้ปริมาณผู้อ่านที่น่าสนใจ และคนเหล่านี้เองที่เป็นลูกค้าของหนังสือไปจนภาพ โดยที่มีข้อมูลว่าราคาของหนังสือเหล่านี้ค่อนข้างถูกคือเทียบได้กับโซบะหนึ่งชามเท่านั้น [4]

นักวิชาการประมาณการว่าหนังสือคิเบียวชิสามารถขายได้อย่างน้อย 3,000 เล่ม ในหนึ่งปีแรก ในขณะที่เล่มที่ได้รับความนิยมมากกว่าอาจไปได้ถึง 5,000-8,000 เล่ม และมีหลักฐานว่ามีหนังสือฮิตที่ขายได้ถึง 10,000-15,000 เล่ม หรือในกรณีหนังสือที่มีเนื้อหาว่าด้วยหนุ่มเจ้าสำราญเล่มหนึ่งอาจจะขายได้ถึง 30,000 เล่ม ตัวเลขเหล่านี้แสดงให้เห็นการบริโภคในระดับมวลชนได้ชัดเจน นอกจากนี้เอโดะยังมีร้านให้เช่าหนังสือ (ครั้งละห้าวัน) เปิดบริการเป็นจำนวนมาก [5] ทำให้เห็นผู้อ่านที่มากกว่าจำนวนหนังสืออีกด้วย

แน่นอนว่าหนังสือเหล่านี้นอกเหนือจากนิยาย (มีทั้งที่นำวรรณคดีเก่ามาตีพิมพ์และที่เขียนขึ้นมาใหม่เลย) นำเสนอข่าว (เช่นเมื่อมีภูเขาไฟระเบิดจะมีการนำเรื่องราวและภาพมาพิมพ์ขาย) และที่ขาดไม่ได้คือนิยายแนวอีโรติคตัวอย่างเช่นหนังสือชื่อ Isei sensei yume makura (Master Wetdream's Fantasy Pillow) ที่เป็นเรื่องของผู้ชายจินตนาการว่าตัวเองกำลังมีอะไรๆ กับลูกสาวไดเมียว เป็นตัวอย่างของการบริโภคนิยายอีโรติค (ภาพที่ 3) หรืออีกตัวอย่างหนึ่งเช่นหนังสือชื่อ Kōshoku ichidai otoko แปลว่า Life of a Sex-mad Man ดำเนินเรื่องราวไปสมชื่อนิยาย โดยมีรายละเอียดว่าพระเอกสะสมภาพเหมือนขนาดเท่าจริงของโสเภณีที่ตัวเองเคยมีเพศสัมพันธ์ด้วยที่เกียวโตจำนวน 17 ภาพ โอซาก้าจำนวน 19 ภาพ และเอโดะจำนวน 8 ภาพ และบันทึกว่าตัวเองเคยมีเพศสัมพันธ์หลายพันครั้ง [6]

ชุนกะในฐานะภาพ

ความต้องการทางเพศเป็นธรรมชาติของมนุษย์ แต่จะแสดงออกมาเป็นสื่อต่างๆ ทั้งเรื่องเล่าหรือภาพได้มากน้อยขนาดไหนขึ้นอยู่กับแต่ละสังคมและวัฒนธรรม และในความมากน้อยของแต่ละสังคมนั้นก็ยังมีการแบ่งแยกระหว่างการแสดงออกแบบเข้มข้นกับแผ่วเบาอีกด้วย ญี่ปุ่นเป็นชาติที่ดูจะมีเสรีภาพในเรื่องนี้มากพอสมควรในสมัยปัจจุบัน ชุนกะที่รุ่งเรืองอยู่ในสมัยเอโดะนั้นเป็นหลักฐานที่ดีว่ามีการแสดงออกเรื่องนี้ที่รุ่งเรืองอย่างมากมาแล้ว [7]

ชุนกะแปลตรงตัวว่าภาพแห่งฤดูใบไม้ผลิ หมายถึงทั้งภาพวาดและภาพพิมพ์แกะไม้ ที่แสดง

JRNL vol2(2).indd 98 2015/05/11 20:32

ภาพการมีเพศสัมพันธ์ของบุคคล [8] กล่าวกันว่าภาพพิมพ์ที่เรียกว่าอุคิโยะเอะนั้นจริงๆ แล้วภาพส่วนใหญ่คือชุนกะ ไม่ใช่ทิวทัศน์ หรือดารา แต่เหตุผลที่ปัจจุบันเกิดความรู้สึกว่าชุนกะน่าจะมีไม่มากเนื่องจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของญี่ปุ่นเองที่ทำให้เกิดกฎหมายเกี่ยวกับการเซนเซอร์และภาพกลุ่มนี้หายหน้าหายตาไปจากสังคมญี่ปุ่น จนถึงช่วงทศวรรษ 1990 แทบไม่มีการตีพิมพ์ชุนกะแม้แต่ในการศึกษาทางวิชาการ แต่เมื่อกฎหมายผ่อนคลายลงเมื่อเร็วๆ นี้ ภาพก็ค่อยๆ ทยอยปรากฏตัวออกมาเรื่อยๆ งานวิชาการที่ทำการศึกษาเรื่องนี้โดยเฉพาะทยอยออกมา การสัมมนาทางวิชาการทั้งในประเทศญี่ปุ่นเองและในโลกตะวันตก เมื่อปีที่แล้วบริติช มิวเซียมตัดสินใจรุกคืบใหญ่ด้วยการจัดนิทรรศการชื่อ Shunga: Sex and Pleasure in Japanese Art ระหว่างวันที่ 3 October 2013 - 5 January 2014 แม้จะมีคำเตือนว่า Parental guidance advised แต่ภาพที่จัดแสดงภายในนิทรรศการก็ล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นความสนใจในเรื่องนี้เป็นอย่างมาก

ต่างจากภาพอีโรติคในสังคมตะวันตกที่แยกแยะตัวเองออกจากการสร้างสรรค์งานศิลปะของศิลปินที่มีชื่อเสียง อย่างน้อยก็ที่ปรากฏในสังคมทั่วไปหรือในประวัติศาสตร์ศิลปะ ชุนกะเป็นแนวภาพที่ศิลปินทุกท่านทำ พูดอีกแบบหนึ่งคือชุนกะก็คือภาพแนวหนึ่งในอุคิโยะเอะนั่นเอง และไม่เคยถูกแยกออกจากภาพแนวอื่นๆ ดังนั้นจึงมีความเชื่อมโยงกับภาพแนวอื่นๆ ในทางใดทางหนึ่งและเป็นที่มาของการแสดงออกในชุนกะที่น่าสนใจ

ตัวอย่างเช่นการแสดงออกเรื่องร่างกาย แม้จะเป็นภาพของคนมีเพศสัมพันธ์แต่ชุนกะมักมีเสื้อผ้าเป็นส่วนประกอบสำคัญของภาพ แม้จะมีเหตุผลอธิบายได้ว่า ในประเทศที่อากาศเย็นการมีเพศสัมพันธ์โดยถอดเสื้อผ้าออกหมดดูเป็นไปไม่ได้ เหตุผลนี้ใช้อธิบายผลงานของ Mercantonio Raimondi (ค.ศ.1480-1534) ช่างแกะภาพพิมพ์ engraving และผลงานชุดหลายท่วงท่าการร่วมเพศชื่อ I Mondi ไม่ได้เนื่องจากศิลปินท่านนี้จับตัวภาพถอดเสื้อผ้าออกจนหมด แต่ไม่ค่อยแสดงอวัยวะเพศเท่าใดนัก [9]

เสื้อผ้าที่เรียกว่ากิโมโนในสมัยเอโดะมักจะเป็นการซื้อผ้ามาเป็นม้วนจากนั้นตัดเย็บเป็นกิโมโนที่บ้าน เมื่อไม่ได้สวมใส่ก็จะแขวนไว้บนราวที่ออกแบบมาเป็นอย่างดี ผ้าเหล่านี้จะอบร่ำด้วยกลิ่นที่มีลักษณะเฉพาะตัวของผู้สวมใส่ทำให้การแสดงผ้ามีนัยทางเพศแฝงอยู่ด้วย วรรณคดีสมัยโบราณจะพูดถึงประเด็นนี้อย่างสม่ำเสมอ เมื่อสัมพันธ์กับลักษณะของผ้าที่มักจะสวยงามเป็นอย่างมากและมีลักษณะบางประการที่สัมพันธ์กับฤดูกาล โอกาส ผ้าเหล่านี้ทำหน้าที่เหมือนศิลปะชิ้นหนึ่งนั่นเอง (ภาพที่ 4) การใช้ภาพเป็นหลักแทนที่จะเป็นร่างเปลือยยังเปิดโอกาสให้ศิลปิน ช่างแกะ ช่างพิมพ์ แสดงฝีมืออันเลอเลิศ การเชื่อมโยงระหว่างสองแนวภาพคือชุนกะกับแนวภาพอื่นๆ นั้นทำให้ศิลปินอย่าง อุตะคะวะ คุนิฟุสะ (Utakawa Kunifusa)

JRNL vol2(2).indd 99 2015/05/11 20:32

สร้างงานภาพพิมพ์ที่ล้อเล่นกับไอเดียนี้อย่างสนุกสนาน[10] (ภาพที่ 5) นอกจากนี้ยังทำให้เราอาจจะต้องหันมาทบทวนภาพอุคิโยะเอะอื่นๆ ที่ไม่ใช่ชุนกะด้วยว่าเส้นแบ่งอาจจะเบลอร์กว่าที่คิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพกลุ่มสาวงาม ภาพเกอิชา ซึ่งก้ำกึ่งว่าจะมีความหมายในทางเพศด้วยหรือไม่

ชุนกะส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบหนังสือ มีนักวิชาการเคยนับว่ามีมากกว่าห้าสิบขนาด แต่ขนาดที่พบบ่อยครั้งที่สุดคือรูปแบบของหนังสือขนาดค่อนข้างเล็ก 23 x 17 เซนติเมตร ในขณะที่ขนาดใหญ่และอลังการกว่าคือ 40 x 26 เซนติเมตร จะมีลักษณะเป็นภาพเดี่ยวมากกว่าหนังสือชุนกะขนาดที่พบมากที่สุดเป็นขนาดที่สามารถวางแทรกไว้ในกองหนังสือกับเล่มอื่นได้ ชุนกะในช่วงแรกของพัฒนาการจะสัมพันธ์ไปกับเทคนิคและพัฒนาการของภาพพิมพ์ไม้ในเอโดะคือเป็นลายเส้นขาวดำเท่านั้น หลังทศวรรษที่ 1760 เป็นต้นมาจะมีการผลิตชุนกะอย่างเป็นล่ำเป็นสันและสวยงามมากขึ้นเรื่อยๆ จากการคิดค้นเทคนิคต่างๆ ในช่วงแรกถ้าอยากได้ภาพสีจะมีการระบายสีด้วยมือหลังจากที่ภาพพิมพ์เสร็จแล้ว แต่เมื่อมีการค้นพบวิธีการพิมพ์แบบสอดสีชุนกะก็จะสวยงามขึ้นเรื่อยๆ

ภาพเหล่านี้หลายภาพถูกนำมาเย็บรวมเป็นเล่มขาย มักจะมี 12 ภาพ เหตุหนึ่งเพราะสัมพันธ์กับสิบสองเดือนพอดี เดือนละหนึ่งภาพ แต่ละภาพจะมีการเปลี่ยนชุดของคน ตัวฉากไปจนกระทั่งใบไม้ดอกไม้ให้สัมพันธ์กับเดือน ลักษณะการเย็บเล่มจะต้องพับภาพที่กึ่งกลาง ศิลปินจะเล่นกับการดูภาพหนังสือด้วยการออกแบบให้ฝั่งใดฝั่งหนึ่งไม่มีอวัยวะเพศอยู่เลยหรือออกแบบให้เหมือนกับว่าฝั่งหนึ่งเป็นภาพปกติธรรมดาในขณะที่อีกฝั่งหนึ่งจึงปรากฏอวัยวะเพศของทั้งสองที่มีขนาดใหญ่กว่าปกติมาก เหตุใดจึงต้องสร้างภาพอวัยวะเพศให้ใหญ่กว่าปกตินั้นก็อาจจะสัมพันธ์กับการมองเช่นกัน เพราะถ้าวาดให้อวัยวะทั้งสองมีขนาดปกติตามที่ควรจะเป็นอาจจะทำให้มองแทบไม่เห็น

ถ้าเชื่อว่ามีการผลิตเป็นจำนวนมาก นิตยสาร Taiyō ฉบับพิเศษ รวบรวมชื่อศิลปินที่ทำงานชุนกะในช่วงเวลาประมาณหนึ่งร้อยห้าสิบปีจากประมาณทศวรรษที่ 1760 จนช่วงกลางศตวรรษที่ 19 เอาไว้ถึง 48 ชื่อ ซึ่งรวมถึงบรรดามาสเตอร์ทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นคิตะกะวะ อุตะมะโร (Kitagawa Utamaro ค.ศ.1753-1806) คัทสึชิคะ โฮะคุไซ (Katsushika Hokusai ค.ศ.1760-1849) โดยคนหลังมีภาพในแนวที่เป็นแฟนตาซีมากกว่าท่านอื่น นิตยสารฉบับเดียวกันที่ว่าด้วยเรื่องนี้เป็นเล่มที่สองแยกแยะประเภทของชุนกะเอาไว้ได้หนึ่งร้อยแบบดังตัวอย่างเช่น ภาพคู่รักแต่งงานใหม่ ภาพคู่แต่งงานระยะกลาง ภาพคนแก่ ภาพแอบดู ภาพในสวน ภาพในโรงน้ำชา (ริมทาง) ภาพในเรือ ไปจนกระทั่งภาพแนวที่ลำบากที่จะเอ่ยในบทความนี้ นับเป็นหนึ่งในแนวภาพที่มีการสร้างสรรค์อย่างรุ่มรวยที่สุดในประวัติศาสตร์ศิลปะญี่ปุ่น[11]

JRNL vol2(2).indd 100 2015/05/11 20:32

ชุนกะมีไว้ทำไม

แม้จะไม่มีหลักฐานที่แน่ชัด แต่ก็มีการกล่าวอ้างว่าชุนกะมีไว้ป้องกันไฟ ทั้งนี้ไม่มีเหตุผลรองรับด้วยแต่ก็อาจจะคาดเดาว่าเป็นอะไรที่เกี่ยวข้องกับน้ำ น้ำเป็นสัญลักษณ์ของการมีเพศสัมพันธ์ด้วย การขายบริการทางเพศนั้นภาษาญี่ปุ่นใช้ว่า mizushobai แปลตรงตัวการค้าขายน้ำ อีกคำตอบหนึ่งที่พูดกันเสมอ ๆคือชุนกะมีไว้เพื่อเพศศึกษา ทั้งในแง่ป้องกันโรคต่าง ๆที่อาจมากับเพศสัมพันธ์และในแง่ของการมีความสุขทางเพศ (ในกรณีการสมรส) หลานสาวของโชกุนคนสุดท้ายเคยบันทึกว่าตัวเองได้รับชุนกะเมื่ออายุสิบสี่ปี (แม้จะดูเด็กมากกว่าที่เราจะรับได้ว่าเป็นอายุที่ควรให้การศึกษาทางเพศ แต่อายุทางกายภาพของเธออาจจะน้อยกว่านี้อีกเนื่องจากระบบการนับอายุแบบญี่ปุ่นโบราณ อายุทางกายภาพของเธอน่าจะอยู่ราวสิบสามปีเท่านั้น) อย่างไรก็ตามเป็นที่เข้าใจว่าประเด็นหลังนี้มีข้อน่าสงสัยเนื่องจากการทำท่วงท่าตามชุนกะนั้นเป็นไปไม่ได้ ดังที่กล่าวไว้แล้วว่าท่วงท่าในชุนกะนั้นเพื่อแสดงออกประเด็นอื่น ไม่ได้พยายามแสดงท่วงท่าของการมีเพศสัมพันธ์จริง มีคนกล่าวว่า หากทำตามท่าในชุนกะท่าอาจจะปวดหลังหรือเอวได้

นักวิชาการชาวอังกฤษเสนอว่าชุนกะน่าจะมีไว้เพื่อกิจกรรมการสำเร็จความใคร่ด้วยตัวเอง โดยยกหลักฐานหลายประการเช่นภาพของอุปกรณ์เพื่อกิจกรรมดังกล่าวที่มีสำหรับทั้งเพศหญิงและชาย [12] ซึ่งเป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้การแบ่งแยกประเภทและขอบเขตระหว่างภาพแนวต่าง ๆของอุคิโยะเอะชัดเจนน้อยลง ภาพสาวสวย ภาพเกอิชาหรือภาพโสเภณีชื่อดังจะมีบทบาทอย่างไรในสังคมเอโดะยังเป็นเรื่องที่ชวนให้คิด สำหรับผู้ชายนั้นแน่นอนว่าในสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่และมีจำนวนมากแบบเอโดะ การมีผู้ชายหลายแสนคนที่ไม่มีโอกาสหาเพศตรงข้ามได้เป็นเรื่องที่ต้องแสวงหาทางออก ในระดับของสังคมก็คือการสร้างเขตสำหรับขายบริการทางเพศให้ชัดเจนเช่นย่านโยะชิวะระ (หรืออีกสองสามย่านที่ผิดกฎหมาย) แต่การซื้อบริการทางเพศเป็นเรื่องที่มีค่าใช้จ่ายสูง ภาพพิมพ์จะเข้ามาตอบสนองด้วยการเป็นอุปกรณ์สำหรับการสำเร็จความใคร่หรือไม่เป็นข้อชวนคิดต่อไป

ในส่วนของผู้หญิงของยกประโยคของนักวิชาการท่านนี้มาดังนี้

Under Edo law, daimyo wives were required to reside permanently in the shogunal capital as surety against rebellion by their husbands. For long periods wives would be alone while their husbands were off governing their home states. Who would need masturbation equipment more than a daimyo's wife, dynastically married, sequestered in the women's quarters

JRNL vol2(2).indd 101 2015/05/11 20:32

and left behind.[13]

ดูจะสอดคล้องกับหลักฐานจำนวนมากเช่นการขุดค้นพบอวัยวะเพศชายจำลองขนาด 9.5 เซนติเมตรที่ปราสาทโอะดะวะระ หรือภาพที่มีอวัยวะจำลองในลักษณะนี้และแนวทางในการใช้จริงจำนวนมาก

ในฐานะศิลปะ ชุนกะให้แง่มุมของการพิจารณาเรื่องเพศและการแสดงออกเป็นศิลปะเสียใหม่ หัวข้อเกี่ยวกับเรื่องเพศดูจะเป็นหัวข้อที่การแสดงออกทางศิลปะดูมีข้อจำกัดทั้ง ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติมนุษย์เสมอมา

JRNL vol2(2).indd 102 2015/05/11 20:32

อ้างอิง

1 Sansom, George. *A History of Japan: 1615-1867.* Stanford: Stanford University Press. 114. และ Gordon, Andrew. *A Modern History of Japan from Tokugawa Times to the Present.* Oxford: Oxford University Press, 2003. 23. อ้างอิงจาก http://en.wikipedia.org/wiki/Edo สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2558 บางหลักฐานว่าต้องรอจนกว่าจะช่วงท้ายของศตวรรษนี้ประชากรจึงจะถึงหนึ่งล้านคน

2 Adam L. Kern. *Manga from the Floating World: Comic Book Culture and the Kibyoushi of Edo Japan.* Cambridge Massachusettes and London: Harvard University Asia Center, 2006. 33.

3 เล่มเดียวกัน. 34.

4 เล่มเดิม. 40.

5 เล่มเดิม. 53.

6 Timon Screech *Sex and the Floating World: Erotic Images in Japan 1760-1820.* London: Reaktion Books, Second Edition, 2009. 93.

7 มีภาพวาดอวัยวะเพศชายอยู่บนจันทันไม้ตัวหนึ่งของวัดโฮริวจิที่นารา

8 เพศสัมพันธ์ในสมัยเอโดะหรือเก่ากว่านั้นในญี่ปุ่น นอกจากการมีเพศสัมพันธ์แบบชายกับหญิงยังมีรูปแบบการมีเพศสัมพันธ์ในเพศเดียวกัน (ทั้งสองเพศ) ในช่วงสงครามนักรบสำคัญมักจะมีการนำเด็กผู้ชายติดกองทัพไปด้วย ทั้งเพื่อรับใช้และเพื่อกิจกรรมทางเพศ การมีเพศสัมพันธ์แบบชาย-ชาย เรียกในภาษาญี่ปุ่นว่า นันโชะคุ nanshoku นั้นก็แตกต่างจากที่เราเข้าใจกันในปัจจุบันเนื่องจากมีแนวคิดว่าเพศสัมพันธ์แบบนี้จะสามารถรักษาสภาวะหยินเอาไว้ได้ เพราะไม่มีส่วนต้องเกี่ยวข้องกับหยาง นันโชะคุเป็นสิ่งที่ปฏิบัติกันโดยทั่วไปโดยสลับสับเปลี่ยนกับ nyōshoku เนียวโชะคุหรือแบบชายหญิง การเปลี่ยนไปมาระหว่างนันโชะคุกับเนียวโชะคุเป็นเรื่องปกติ มะทสึโอะ บะโช กวีคนสำคัญเคยบันทึกว่าตัวเองมีนันโชะคุจนกระทั่งอายุสามสิบแล้วหมดความสนใจหันไปเนียวโชะคุ จากนั้นอีกยี่สิบปีให้หลังจึงกลับมานันโชะคุอีก เป็นต้น

9 Mercantonio Raimondi ทำภาพพิมพ์เป็นชุดอธิบายท่วงท่าในการมีเพศสัมพันธ์ท่วงท่าต่างๆ ที่น่าสนใจคือในช่วงหลังมานี้มีเว็บไซท์ที่สนใจรวบรวมภาพอีโรติคของศิลปินที่เราเคยนึกว่าไม่เคยทำภาพีโรติคมาก่อน เช่น Auguste Rodin นับว่าเป็นเว็บไซท์ที่เปิดหูเปิดตาเป็นอย่างมาก ดูที่ http://www.eroti-cart.com/erotic-art-history สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2558

JRNL vol2(2).indd 103 2015/05/11 20:32

10 Timon Screech *Sex and the Floating World: Erotic Images in Japan 1760-1820.* London: Reaktion Books, Second Edition, 2009. 31.

11 白倉敬彦編（2008）『春画・江戸の絵師四十八人（別冊太陽)』平凡社. *ชุนกะ ช่างวาดภาพทั้ง 48 ของเอโดะ.* โตเกียว: เฮอิบนชะ, 2008. (นิตยสารเล่มนี้พิมพ์ครั้งแรกเมื่อค.ศ. 2006) 白倉敬彦編（2008）『続　春画・一色模様百態（別冊太陽）』平凡社. *ชุนกะ ลวดลายหลากสีร้อยท่วงท่า.* โตเกียว: เฮอิบนชะ, 2008.

12 หาดูภาพได้จากรายการหนังสืออ้างอิงโดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาษาญี่ปุ่นที่มีภาพจำนวนมากตีพิมพ์อย่างสวยงาม

13 Timon Screech. *Sex and the Floating World: Erotic Images in Japan 1760-1820.* London: Reaktion Books, Second Edition, 2009. 38.

JRNL vol2(2).indd 104 2015/05/11 20:32

บรรณานุกรม

Kern, Adam L. **Manga from the Floating World: Comic Book Culture and the Kibyoushi of Edo Japan**. Cambridge Massachusettes and London: Harvard University Asia Center, 2006.

Screech, Timon. **Sex and the Floating World: Erotic Images in Japan 1760-1820.** London: Reaktion Books, Second Edition, 2009.

白倉敬彦編（2008）『春画・江戸の絵師四十八人 (別冊太陽)』平凡社. **ชุนกะ ช่างวาดภาพทั้ง 48 ของเอโดะ**. โตเกียว: เฮอิบนชะ, 2008.

白倉敬彦編（2008）『続　春画・一色模様百態 (別冊太陽) 』平凡社. **ชุนกะ ลายหลากสีร้อยท่วงท่า**. โตเกียว: เฮอิบนชะ, 2008.

JRNL vol2(2).indd 105 2015/05/11 20:32

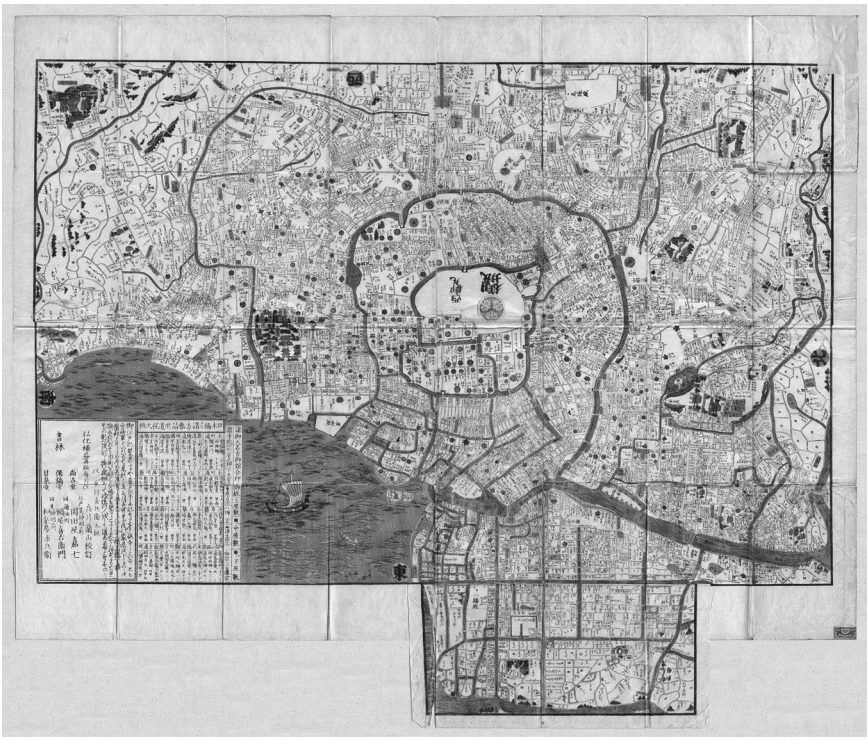

ภาพที่ 1

แผนที่เอโดะในปีค.ศ. 1848 ย่านโยะชิวะระอยู่ที่ทิศตะวันออกเฉียงเหนือหรือขวาล่างในภาพ
ที่มาภาพ http://en.wikipedia.org/wiki/Edo สืบค้นเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2558

JRNL vol2(2).indd 106 2015/05/11 20:32

ภาพที่ 2

Utamaro Kitagawa

Kobikichō arayashiki koiseya ochie

ประมาณค.ศ. 1792-1793

เกอิชาสาวกำลังอ่านคิเบียวชิ จากชุด Edo's Celebrated Beauties

JRNL vol2(2).indd 107 2015/05/11 20:32

ภาพที่ 3

Master Wetdream making love behind a standing screen to a daimyo's daughter from Master Wetdream's Fantasy Pillow ประมาณปีค.ศ. 1789 Courtesy of Ritsumeikan University, Art Research Center จาก Adam L. Kern. *Manga from the Floating World: Comic Book Culture and the Kibyoushi of Edo Japan.* Cambridge Massachusettes and London: Harvard University, Asia Cente, 2006. Fig.8

JRNL vol2(2).indd 108 2015/05/11 20:32

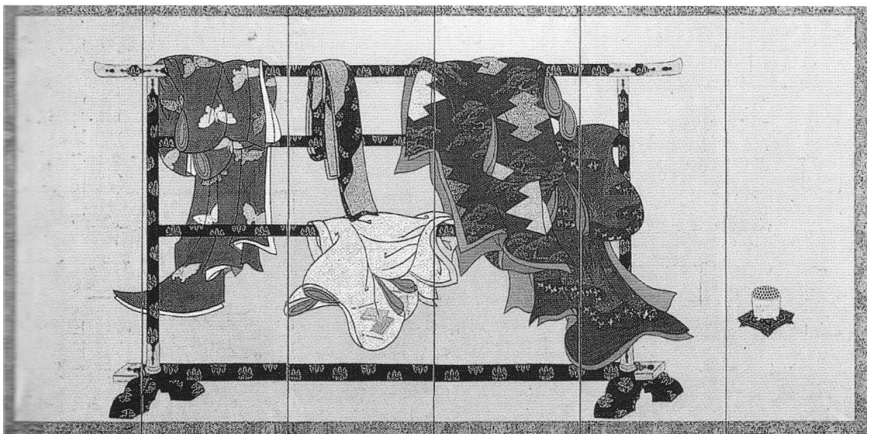

ภาพที่ 4

ไม่ทราบชื่อศิลปิน

Whose's Sleeves?

ภาพวาดฉากกั้นห้องด้านซ้ายหกบาน (ด้านขวาหายไป)

late 18 century

JRNL vol2(2).indd 109 2015/05/11 20:32

ภาพที่ 5

Utagawa Kunifusa
Playing Sugoroku at a Heated Table
with a pull-up, from a shunga album,
Tsukushi matsufuji no shirakami
1830

จาก Timon Screech. *Sex and the Floating World: Erotic Images in Japan 1760-1820.* London: Reaktion Books, Second Edition, 2009. 31.

JRNL vol2(2).indd 110 2015/05/11 20:32

ภาพที่ 6

Utamaro Kitagawa

Lovers in the private second floor room of a tea house (Poem of the pillow).

Woodblock Print

27 x 38.8 cm (Oban Yoko-e)

1788

JRNL vol2(2).indd 111 2015/05/11 20:32

ภาพที่ 7

Hosoda Eishi

Thread connecting the erotic attractions between a man and a woman.

Woodblock Print

24.5 x 38 cm

c.1800

JRNL vol2(2).indd 112 2015/05/11 20:32

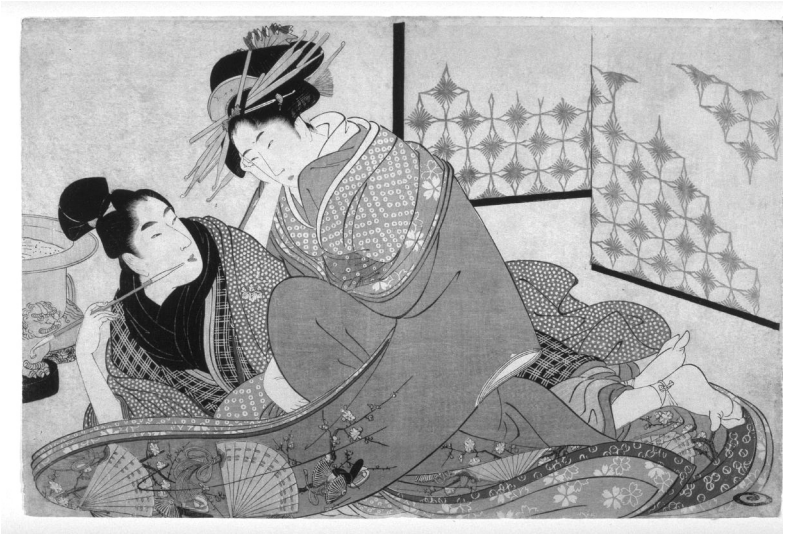

ภาพที่ 8

Utamaro Kitagawa

Courtesan with an Adolescent Client, frontispiece of the shunga album Unraveling the Threads of Desire

25.3 x 38.1 cm

1799

JRNL vol2(2).indd 113 2015/05/11 20:32